

Πόσες λέξεις διαθέτει τελικά η ελληνική γλώσσα; του Χριστόφορου Χαραλαμπάκη,

Καθηγητή της Γλωσσολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του
Πανεπιστημίου Αθηνών

Συχνά διατυπώνεται η άποψη ότι «η Ελληνική είναι η αρχαιότερη και πλουσιότερη γλώσσα του κόσμου», με αποτέλεσμα να ενισχύεται σε κύκλους αδαών ο γλωσσικός σοβινισμός, ο ελληνοκεντρισμός και η χιμαιρική «επανελλήνισις της οικουμένης». Η ελληνική είναι πράγματι η αρχαιότερη γλώσσα της Ευρώπης, υπήρξαν όμως άλλες γλώσσες στον κόσμο που μιλήθηκαν και γράφτηκαν πολλούς αιώνες πριν, όπως η Σουμεριακή στη νότια Μεσοποταμία, η οποία ανάγεται στο 3.100 π.Χ. Η Ελληνική έχει προφορική παράδοση 4.000 χρόνων και γραπτή 3.500 χρόνων (και όχι 2.500 χρόνων, όπως επαναλαμβάνουν ορισμένοι επώνυμοι λογοτέχνες και πολιτικοί), γεγονός το οποίο αποτυπώνεται στο πλούσιο διαχρονικό λεξιλόγιό της. Στο περίφημο *Λεξικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας* των Liddell – Scott – Jones καταγράφονται 120.000 λέξεις. Μερικοί πιστεύουν ότι η αρχαία ελληνική διαθέτει 70 εκατομμύρια λέξεις, επειδή ο αριθμός αυτός αναφέρεται στον ηλεκτρονικό *Θησαυρό της Ελληνικής Γλώσσας* που συγκροτήθηκε στο Πανεπιστήμιο Irvine (Καλιφόρνια) με δωρεά της καθηγήτριας M. McDonald. Στην ουσία δεν πρόκειται για λήμματα, αλλά για «τρέχουσες λέξεις», δηλ. για τύπους λέξεων όπως εμφανίζονται σε 2.900 συγγραφείς σε συνεχή αρίθμηση. Στο *Ελληνο-ισπανικό Λεξικό* του καθηγητή Fr. Adrados ο αριθμός των αρχαίων λέξεων προβλέπεται να ανέλθει στις 325.000. Στο *Μέγα Λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσας* του Δ. Δημητράκου υπάρχουν γύρω στα 200.000 λήμματα. Η νέα ελληνική με τις διαλέκτους και τα ιδιώματά της διαθέτει σήμερα περισσότερες από μισό εκατομμύριο λέξεις, όσες περίπου και η Αγγλική, παγκόσμια γλώσσα με τεράστιο κύρος. Στον αριθμό αυτό συμπεριλαμβάνονται οι επιστημονικοί όροι που βρίσκονται σε μεγάλη διάδοση.

Η έκρηξη του νεοελληνικού λεξιλογίου συνδέεται με την εκπληκτική πρόοδο των επιστημών και των ευρύτερων κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών εξελίξεων και ανακατατάξεων. Παρά τις περιορισμένης εμβέλειας κινδυνολογικές τάσεις, η γλώσσα μας δεν υπήρξε ποτέ τόσο πλούσια και εκφραστική όσο είναι σήμερα. Αν κάποιος έχει περιορισμένο λεξιλόγιο δεν φταίει η γλώσσα γι' αυτό. Το βέβαιο είναι ότι δεν γνωρίζει κανείς μητρικός ομιλητής τη γλώσσα του. Αν λάβει κανείς υπόψη του ότι τα περισσότερα νεοελληνικά λεξικά δεν περιέχουν πάνω από 50.000 λέξεις, από τις οποίες πολύ λίγοι γνωρίζουν τις μισές απ' αυτές, τότε συνειδητοποιεί ότι έχουμε όλοι «λεξιπενία» και όχι μόνο οι νέοι, όπως θέλει το ευρύτατα διαδεδομένο αυτό κοινωνικό στερεότυπο. Ακόμα και αν

ένα νεοελληνικό λεξικό συμπεριλάβει στο λημματολόγιο του τον εντυπωσιακά μεγάλο αριθμό των 100.000 λέξεων, δεν δίνει παρά μια αμυδρή εικόνα του πραγματικού λεξιλογίου, αφού επιλέγεται σε αρκετές περιπτώσεις με αυθαίρετα κριτήρια μια από τις πέντε λέξεις, χωρίς να παρουσιάζεται αναλυτικά η πολυσημία.

Τελικά, το ερώτημα «πόσες λέξεις διαθέτει μια γλώσσα» δεν είναι εύκολο να απαντηθεί, αφού μπορεί να σχηματιστεί ασύλληπτος για τον ανθρώπινο νου αριθμός λέξεων. Υπάρχουν χιλιάδες νεολογισμοί που δεν επικρατούν και επομένως δεν βρίσκουν θέση στα λεξικά. Δεν πρόκειται μόνο για ποιητικούς νεολογισμούς (βλ. το *ηλιοπότης* στον Ελύτη και τις ακατανόητες λέξεις *δελεάνα* και *τίντελο* στον ίδιο ποιητή) αλλά και για *ad hoc* σχηματισμούς της καθημερινής ζωής που περιέρχονται γρήγορα σε αχρηστία (*καλομοιρικός, τζεκολογία*).

Συμπερασματικά θα έλεγα ότι κάθε πολίτης πρέπει να συνειδητοποιήσει πόσο λίγο γνωρίζει τη γλώσσα του και να καταβάλει προσπάθεια σταδιακού εμπλουτισμού και ανανέωσης του λεξιλογίου του, αφού ο λεξιλογικός θησαυρός που κατέχει αντανακλά την παιδεία και την ποιότητα της κριτικής του σκέψης, που αποτελεί και το μέγα ζητούμενο της εκπαίδευσης στο σύγχρονο ταχέως εξελισσόμενο και αντιφατικό κόσμο που ζούμε.